

درس خارج فقه حضرت آیت الله مسینی بوشهری (دامت برکاته)

موضوع کلی: فصل فی حکم دائم الحدث

موضوع جزئی: کیفیت نماز خواندن دائم الحدث

سال تحصیلی: ۱۴۰۰-۱۳۹۹

تاریخ: ۱۷ آبان ۱۳۹۹

مصادف با: ۲۱ ربیع الاول ۱۴۴۲

جلسه: ۲۴

«الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی محمد وآله الطاهیرین و اللعن علی اعدائهم اجمعین»

مسئله ۶۲۹: «يجب عليه المبادرة إلى الصلاة بعد الوضوء بلا مهلة»^۱.

به نظر مرحوم سید (ره)، بر شخص مسلوس و مبطون، واجب است که بعد از وضو، بدون فاصله به خواندن نماز مبادرت ورزد.

سؤال: حکم مذکور در کلام مرحوم سید (ره)، کدام یک از صور چهارگانه مربوط به مسلوس و مبطون را شامل می شود؟

پاسخ: صورت اول از صور چهارگانه این بود که برای مسلوس و مبطون فرصتی پیش می آید که در آن فرصت می تواند نمازش را با طهارت بخواند که این فرصت یا در اول وقت یا در وسط وقت و یا در آخر وقت است. حکم مذکور، این فرض را شامل نمی شود و مسلماً در این فرض واجب نیست که شخص بلافاصله بعد از وضو، به خواندن نماز مبادرت ورزد چون فرض این است که شخص فرصت وسیعی برای خواندن نماز دارد لذا واجب نیست که بعد از اینکه وضو گرفت، بلافاصله مشغول نماز خواندن شود. بلکه واجب است که شخص نمازش را در فرصت پیش آمده بخواند، ولی واجب نیست که سریع وضو بگیرد و بدون فاصله نمازش را بخواند.

در رابطه با صورت دوم، سه فرض متصور است؛

فرض اول (صورت دوم از صور چهارگانه)، این است که از شخص یک بار یا دو بار یا سه بار، حدث خارج می شود؛ به گونه ای که اگر شخص بخواهد در اثناء نماز وضو بگیرد و بعد از آن ادامه نماز را بخواند، منجر به عُسر و حرج نمی شود. در این صورت نیز مبادرت به نماز خواندن نماز بعد از وضو، واجب نیست زیرا هر چند که بر شخص لازم است که قبل از نماز وضو بگیرد و همچنین، اگر در اثناء نماز حدثی از او سر زد، واجب است که وضو بگیرد، اما اگر قبل از نماز وضو گرفت، مبادرت به نماز خواندن، واجب نیست چون دلیلی بر وجوب مبادرت نیست، البته در یک فرض اگر بعد از وضو و قبل از نماز حدثی از شخص سر بزند لازم است که دوباره وضو بگیرد و حدث قبل از نماز، همانند حدث در اثناء نماز است، یعنی همان گونه که اگر حدثی در اثناء نماز از شخص سر بزند، واجب است که وضو بگیرد و سپس ادامه نمازش را بخواند، اگر قبل از نماز حدثی از او سر بزند نیز واجب است که دوباره وضو بگیرد، اما مبادرت به نماز خواندن، واجب نیست.

فرض دوم از صورت دوم (صورت سوم از صور چهارگانه)، این است که حدثی که از شخص خارج می شود متصل است؛ به گونه ای که اگر شخص بخواهد بعد از هر حدثی که در اثناء نماز از او خارج می شود، مجدداً وضو بگیرد و سپس ادامه نماز را بخواند، منجر به عُسر و حرج می شود. در این صورت، ممکن است که گفته شود که مبادرت به نماز خواندن بعد از وضو، واجب

۱. سید محمدکاظم، طباطبائی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، ص ۲۷۳.

است، البته در صورتی که شخص بتواند اولین جزء نمازش را با طهارت بخواند. پس واجب است که شخص وضو بگیرد و بلافاصله مشغول نماز خواندن شود و لااقل بخشی از نمازش را با طهارت بخواند و جایز نیست که شخص اگر تمکن از خواندن جزئی از نماز با طهارت را داشته باشد، آن را تفویض کند و از دست بدهد، به تعبیر دیگر چون تجدید وضو در اثناء نماز موجب حرج می‌شود، مکلف می‌تواند اولین جزء نمازش را با طهارت بخواند لذا واجب است که بعد از وضو گرفتن بلافاصله به خواندن نماز مبادرت ورزد و حداقل جزئی از نمازش را با طهارت بخواند.

فرض سوم از صورت دوم (صورت چهارم از صور چهارگانه)، این است که حدث به صورت مستمر از شخص خارج می‌شود و اصلاً قطع نمی‌شود که عرض شد که ادله اشتراط نماز به طهارت و ادله نقض نماز به حدث، این صورت را شامل نمی‌شود، در نتیجه حدثی که از شخص مذکور، حادث می‌شود، ناقض وضو نیست و همچنین، وضو گرفتن بر او واجب نیست، بنابراین، وجوب مبادرت به نماز خواندن بعد از وضو برای شخص مذکور، معنایی ندارد چون حدث به صورت مستمر از او خارج می‌شود و مبادرت به نماز بعد از وضو هیچ تأثیری ندارد، یعنی حتی یک جزء از نماز را نمی‌تواند با طهارت بخواند لذا یک وضو برای همه نمازهایش کفایت می‌کند.

آنچه گفته شد درباره عدم وجوب مبادرت به نماز خواندن بعد از وضو بود، لکن مبتنی بر این بود که مسلوس و مبطلون هر گاه وضو می‌گیرند در حکم متطهر می‌باشند تا اینکه حدث دیگری، مثل نوم و امثال آن از او سرزند یا اینکه بول و غائط به صورت متعارف از او خارج شود.

مسأله ۶۳۰: «لا يجب على المسلوس و المبطلون أن يتوضأ لقضاء التشهد و السجدة المنسيين، بل يكفيهما وضوء الصلاة التي نسيها فيها، بل و كذا صلاة الاحتياط يكفيها وضوء الصلاة التي شك فيها و إن كان الأحوط الوضوء لها مع مراعاة عدم الفصل الطويل و عدم الاستدبار و أما النوافل فلا يكفيها وضوء فريضتها، بل يشترط الوضوء لكل ركعتين منها»^۱.

به نظر مرحوم سید (ره)، بر مسلوس و مبطلون واجب نیست که برای قضاء تشهد و سجده فراموش شده، وضو بگیرند، بلکه همان وضویی که برای نماز گرفته بود و تشهد و سجده را در آن نماز فراموش کرده بود، برای خواندن قضای تشهد و سجده کفایت می‌کند، بلکه وضوی نمازی که در آن شک کرده است، برای خواندن نماز احتیاط کفایت می‌کند، هرچند که احتیاط [مستحب] این است که شخص برای نماز احتیاط دوباره وضو بگیرد، البته باید مراعات شود که فاصله زیادی بین نماز احتیاط و نمازی که خوانده است ایجاد نشود و همچنین، از قبله روی برنگرداند. اما وضوی نماز واجب برای نماز مستحب کفایت نمی‌کند، بلکه شرط است که شخص برای هر دو رکعت نماز مستحبی که می‌خواند، وضو بگیرد [، یعنی اگر شخص؛ مثلاً بخواهد بعد از نماز مغرب نماز غفلیه بخواند باید وضو بگیرد و نمی‌تواند با وضویی که نماز مغرب را با آن خوانده است، نماز غفلیه را بخواند].

به نظر می‌رسد که چون حدثی که از مسلوس و مبطلون صادر می‌شود ناقض طهارت نیست، شخص مسلوس و مبطلون می‌تواند آنچه را که به نماز مربوط است و همچنین، آنچه را که به غیر نماز مربوط است و طهارت در آن شرط است را با همان وضویی که برای نماز گرفته است، انجام بدهد بنابراین، می‌تواند قضای تشهد و سجده فراموش شده و نماز احتیاط را با همان وضویی که برای نماز گرفته بود، انجام بدهد.

اما بنا بر مسلک مرحوم سید (ره)، حکم مذکور، به فرض دوم از صورت دوم از صور چهارگانه‌ای که در رابطه با مسلوس و مبطون ذکر شد، مربوط می‌شود که بول و غائط از شخص خارج می‌شود و وضو گرفتن در اثناء نماز برای شخص مسلوس و مبطون عُسر و حرج دارد. اما در صورت اول که شخص فرصتی موسّع در اختیار دارد و می‌تواند نمازش را با طهارت بخواند، شخص باید در آن فرصت پیش آمده برای قضای سجده و تشهد فراموش شده و همچنین، نماز احتیاط، وضو بگیرد.

اما در فرض اول از صورت دوم که وضو گرفتن در اثناء نماز برای شخص عُسر و حرج ندارد بر شخص لازم است که برای خواندن قضای تشهد و سجده فراموش شده و همچنین، نماز احتیاط وضو بگیرد زیرا فرض این است که طبق مبنای مرحوم سید (ره) حدوث حدث در اثناء نماز موجب وجوب وضو برای قضای تشهد و سجده فراموش شده و همچنین، نماز احتیاط می‌شود چون حدث در این فرض که وضو در اثناء نماز عُسر و حرج ندارد، ناقض وضو است لذا اگر در اثناء نماز حدثی صادر شود، واجب است که شخص وضو بگیرد چون وضو به وسیله حدثی که سر زده است از بین رفته است.

اما در فرض دوم از صورت دوم که وضو گرفتن در اثناء نماز برای شخص عُسر و حرج دارد بر شخص لازم است که برای هر نماز یک وضو بگیرد، در این صورت طبق مبنای مرحوم سید (ره) لازم است که شخص برای خواندن قضای تشهد و سجده فراموش شده و همچنین، نماز احتیاط وضو بگیرد، لکن طبق مبنای مختار، در این صورت لازم نیست که شخص برای خواندن قضای تشهد و سجده فراموش شده و همچنین، نماز احتیاط، دوباره وضو بگیرد چون اجزاء فراموش شده و نماز احتیاط همان اجزاء نمازی می‌باشند که فراموش کرده است و چیزی جز نماز نیستند و فقط آن اجزاء فراموش شده را بعد از نماز، قضا کرده است یا بعد از نماز، نماز احتیاط جبرانی به منظور جبران نقصی که به نماز وارد شده است، می‌خواند که اگر نمازی که خوانده است در واقع نقص داشته است، نماز احتیاط برای جبران آن ناقصی است، اما اگر نمازی که خوانده است در واقع تمام و کامل بوده است و نقصی متوجه آن نبوده است، نماز احتیاط یک امر مستقلى محسوب می‌شود که در این صورت وضو گرفتن برای نماز احتیاط، فاسد است چون وضو برای نمازی است که آن را به صورت کامل انجام داده است و خدشه‌ای به نمازی که خوانده است وارد نمی‌کند چون نمازی که خوانده است کامل بوده است و نقصی نداشته است و نماز احتیاطی که خوانده نماز مستقلى است که ربطی به آن نمازی که خوانده است ندارد.

«الحمد لله رب العالمین»